

Forord

Landbruget har i tidens løb gennemgået en række store udviklinger, men få så hurtige og omfattende som udviklingen efter 1945. Både den store teknologiske udvikling, men også den markante fraflytning fra landet ændrede hele kulturen omkring landbolivet. Netop landbrugets og landbokulturens udvikling siden 1945 var emnet for et seminar, som blev afholdt i samarbejde mellem Landbohistorisk Selskab og Dansk Landbrugsmuseum Gl. Estrup 7.-8. november 2013 på Pindstrupcentret og Gl. Estrup. Vor oprindelige plan var at sammensætte et dobbeltnummer af Landbohistorisk Tidsskrift på baggrund af bidragene til seminaret. En række af seminarets oplæg viste sig imidlertid sværere end ventet at bearbejde til egentlige forskningsartikler, og derudover måtte et par forfattere springe fra på et sent tidspunkt i processen. Det viste sig derfor løbende stadig sværere – og til sidst umuligt – at få sammensat et dobbeltnummer alene på baggrund af oplæggene fra seminaret. Vi er derfor glade for, at andre forfattere har kunnet springe til med kort varsel, og at det således alligevel blev muligt at få sammensat et godt og alsidigt dobbeltnummer, der fokuserer på landbruget og landbosamfundene efter 1945.

I artiklen “Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. verdenskrig” giver forfatterne Niels Kærgård og Tommy Dalgaard en grundig og nuanceret gennemgang af baggrunden for og konsekvenserne af landbrugets strukturudvikling fra 1880’erne til i dag. Artiklens hovedfokus er dog på anden halvdel af det 20. århundrede, og den følger udviklingen fra 1940’erne og -50’ernes mange og relativt små familiebrug med en stor alsidighed i såvel husdyrproduktion som planteavl til vore dages intensive, mekaniserede og specialiserede stordriftslandbrug. Forfatterne demonstrer i artiklen, hvordan strukturudviklingens økonomiske og teknologiske forandringer ikke kun fik konsekvenser for selve udøvelsen af landbrugserhvervet, men ligeledes medførte massive ændringer i selve landbokulturen og forandrede både landmændenes eget syn på sig selv og ikke mindst omverdenens syn på landbruget. Endelig giver forfatterne en status på landbrugets aktuelle og fremtidige udfordringer i en globaliseret verden, hvor man stadig står med det ene ben i en økonomisk krise.

Henning Otte Hansen har afdækket strukturudviklingen i agro- og fødevarereindustrien efter 2. verdenskrig. Han påviser, hvordan driftsøkonomiske hensyn og markedsmæssige kræfter har krævet løbende tilpasninger i branchen, og hvordan disse har resulteret i færre, men større virksomheder. I sin analyse inddrager forfatteren også branchens specialisering, koncentration, ejerformer og globalisering og tilbyder dermed et nuanceret billede af de på mange måder

drastiske forandringer, der har overgået agro- og fødevarerindustrien i nyere tid.

Mogens Rostgaard Nissen fører os med sin artikel om "*Programm Nord*" syd for den dansk-tyske grænse. Her lancerede Landdagen i Slesvig-Holsten i 1953 et stort projekt, der skulle udvikle delstatens landbrug og blandt andet skabe nye landbrug og landarbejderboliger. I det danske mindretal var man i første omgang positivt indstillet, fordi behovet for en landbrugsreform var påtrængende, men snart fik projektet nationalpolitiske overtoner og blev mødt med stærk modstand, ikke mindst i Danmark. Nissen afdækker i artiklen den danske skepsis og dokumenterer dens årsager.

Rostgaard Nissen har også leveret tidsskriftets fjerde artikel. Der er ekstraordinært tale om en tidligere udgivelse i *Økonomi og Politik* fra 2009, som er ført up to date. Artiklen har tidligere været fagfællebedømt og er derfor ikke blevet det i vores regi. Forfatteren analyserer landbrugets politiske magt i efterkrigstiden, herunder den aftagende indflydelse siden 1980'erne og baggrundene herfor. Også de helt aktuelle forhold omkring Landbrug og Fødevarer, tidligere Landbrugsraadet, bliver taget under behandling.

På det omtalte seminar fortalte den tidligere landmand og forhenværende formand for Sønderjysk Landboforening og viceformand for Dansk Landbrug, Gert Karkov, om sine personlige erfaringer med de økonomiske, strukturelle, politiske og kulturelle ændringer, der har overgået det danske landbrug, siden han som barn besluttede, at han ville være landmand, og indtil han og hans kone i 2009 afhændede gården Immervad efter at have drevet den i 32 år. Karkov har nedfældet sine betragtninger i erindringsartiklen "En ny tids bonde", og efterfølgende har vi inviteret Karen Margrethe Karkov til at fortælle den tilsvarende historie fra et kvindeligt perspektiv, idet forandringerne i nyere tid har ramt landbøkvinderne mindst lige så stærkt som mændene. Det er blevet til dette nummers anden erindringsartikel, som ikke kun fortæller om et farvel til den traditionelle landhusmoder og et goddag til den udearbejdende gårdmandskone, men også om nye indtægtskilder i gårdbruget.

God læselyst!

Mogens Rostgaard Nissen
Michael Nobel Jakobsen
Merete Bo Thomsen
Jens Lei Wendel-Hansen